

DE MAN VAN GLAS

Winter, 2019

‘Wat was dat in godsnaam?’

Iets onheilspellends schraapt langs de bodem van de roeiboort, waar door Elis begint te plonzen met de riemen.

Hij en Nick roeien nu bijna een halfuur, vrijwel in het pikdonker, en het plotse geluid maakt hem bang.

‘Fuck. Hebben we een lek?’ hijgt hij wanneer hij in het zwarte water van het meer de roeiboort ongeveer een meter terug heeft weten te manoeuvreren. Zijn adem komt als een stoompluim uit zijn mond voordat die wordt opgeslokt door de koude nachtlucht.

‘Nee,’ zegt Nick die voorin zit. ‘Er komt heel wat bij kijken wil je zo’n plastic tobbe laten zinken.’

Hij brengt de verrekijker weer omhoog en tuurt in het duister voor hen.

Elis is niet tevreden met het antwoord.

‘Ik zei toch dat we zwemvesten mee hadden moeten nemen,’ bijt hij Nick toe. ‘Het is midden in de winter, het water is ijskoud. Terugzwemmen lukt ons nooit.’

Hij maakt een gebaar over zijn schouder. Ver achter hem is in het donker op de oever nog de lamp te zien van de scoutingbarak waar ze de roeiboort hebben gepikt. Een van de weinige lichtpunten op de boshellingen die het meer omgeven.

‘Zullen we omkeren? En het maar bij daglicht proberen?’

Op het moment dat Elis zijn zin heeft afgemaakt, breekt het wolkendek open. De vollemaan komt tevoorschijn en verandert het zwarte water in vloeibaar glas.

‘Kijk,’ zegt Nick opgewonden. ‘We zijn er zo. Je kunt de schachtbok

en het observatorium duidelijk zien.’ Hij wijst naar het eiland dat iets voorbij de steven van het bootje verrijst. Er hangt een mistbank op de oever, maar in het zwakke maanlicht is vlak boven de boomtoppen een toren met een koepelvormig silhouet te zien.

Elis rilt even. Vermoedelijk komt dat door de koude nacht en de vochtige lucht, maar daar is hij niet zeker van. Al sinds ze de roeiboet van de steiger bij de scouting afduwden wordt hij geplaagd door een onbehaaglijk gevoel.

Hij gluuert weer naar de wal.

Dat is een heel eind terug, een veel te groot eind.

Hij trekt zijn muts een stukje omhoog en veegt zijn voorhoofd droog met de mouw van zijn jack. Ze zijn beiden in het zwart, hebben handschoenen en legerkistjes aan en een strak opgerolde commandomuts.

Het urbexuniform, zoals ze het noemen.

Nick laat de verrekijker zakken en kijkt op zijn horloge. ‘Het is bijna middernacht. Naar links draaien en langs het eiland roeien, dan kijk ik uit of er meer rotsblokken komen,’ commandeert hij. ‘De kade moet aan de zuidkant zijn.’

Elis begint met tegenzin weer te roeien. Het geknars van de roeiodollen vermengt zich met de zachte plonzen van de riemen. Terwijl ze langs het eiland varen, duiken er meer details op uit de mist. De dwergsparren aan de waterkant balanceren op een stekelige ondergrond van scherpe rotsen die een flink eind het meer in steken, waar de grootste rotsblokken als dreigende roofdiertanden omhoogsteken op slechts een paar meter van de polyester romp van de roeiboet.

Elis roeit voorzichtig, houdt zijn ogen constant op de rotsen gericht, behalve als hij zo nu en dan een blik werpt op de lamp bij de scoutingbarak.

Nick lijkt te begrijpen dat hij de boel wat moet opvrolijken. ‘Denk je dat die twee ufo-gekken die ons de kaart gaven, thuis in hun rijtjeshuis naar alienporno zitten te kijken?’ zegt hij over zijn schouder. ‘Zich verkleden als aliens en lekker gaan roleplayen?’

Elis moet er wel om glimlachen. ‘Zeker weten,’ zegt hij. ‘Ik snap

nog steeds niet hoe je ze zover kreeg om ons te helpen.'

'O, dat was heel simpel,' lacht Nick. 'Ik overtuigde ze ervan dat ik dat hele verhaal met Ufo-Gunnar Irving, de vliegende schotel en het ruimtewezen ook geloofde. En ik heb ze Martin Hills boek gegeven en daarin "the truth is out there" geschreven. Ze pisten bijna in hun broek van de opwindings.'

Elis lacht, is weer wat monterder.

'Daar heb je de kade,' wijst Nick. Uit de mist duikt een betonnen steiger vol barsten op. Helemaal aan het eind hangt schuin een bord vol deuken. Het maanlicht maakt het nog net leesbaar.

'Instortingsgevaar. Verboden toegang,' zegt Nick. 'Dan zijn we op de goede plek.'

Ze leggen het bootje vast aan een roestige ladder, doen hun rugzakken om en klimmen de steiger op. Elis kijkt naar de overkant. Ook de zuidkant van het meer is grotendeels bebost en in duister gehuld. Maar op een landtong recht tegenover hen staat een groot op een slot lijkend gebouw met gedempte gevelbelichting.

'Hoe ver is het, denk je, naar Stjärneholm?' vraagt Elis.

'Vijf-, zeshonderd meter misschien,' antwoordt Nick. 'Een stuk korter dan vanaf de scoutingbarak. Maar je hoeft niet ongerust te zijn, de familie Irving kijkt echt niet deze kant op. Die zijn druk bezig met het speuren naar vliegende schotels.' Hij maakt een overdreven gebaar naar de nachthemel voordat hij zich omdraait en naar de oever loopt.

Elis blijft nog een paar tellen staan. Hij rilt weer, of is het een huivering? Het onbehagen wil niet echt wijken.

Waar de steiger overgaat in land, staat een wankel schuurtje zonder deur. Nick blijft er staan, vouwt een met de hand getekende kaart open en probeert zich te oriënteren in de mist en het zwakke licht.

'Hierheen!' zegt hij en loopt nog een meter of tien langs de bosrand. 'Hier is de oude mijnweg.'

Amper zichtbaar loopt tussen sparrenstammen een bijna helemaal overgroeid karrenspoor. Elis en Nick wachten met het aandoen van hun hoofdlampen tot ze vanaf het water niet meer zichtbaar zijn.

De mist is dichter in het bos, maakt het lampschijnsel melkachtig. De grond is bedekt met mos en dichte varenstruiken. Hier en daar onderbroken door omgewaaide bomen en gaten van verzakkingen. Overall steken schuine steentanden omhoog, net als in het water.

‘Macaber,’ mompelt Elis in zichzelf, zonder echt te weten waarom. Hij is normaal niet bang in het donker, maar er is iets met het eiland en het bos waarvan hij de kriebels krijgt.

Nick lijkt totaal onaangedaan. Hij houdt halt en schijnt op een groot rotsblok langs de weg. De steen is licht van kleur, fijnkorrelig en glinstert een beetje. ‘Ryoliet,’ zegt hij tevreden en slaat op het blok. ‘Het Blockön is een van de weinige plekken in heel Scandinavië waar je deze steensoort vindt. En moet je daar zien!’ Nick wijst naar in de steen gegrifte letters.

‘GUG 2009,’ leest Elis hardop.

‘Göinge Ufo Genootschap,’ grijnst Nick. ‘Zelfs die naam is sullig. Maar dan weten we in ieder geval dat het klopte wat ze zeiden.’

Nick haalt zijn multitool tevoorschijn en kiest een scherp beiteltje uit.

URBX 2019 grift hij in de steen.

‘Zo, nu hebben we vastgelegd dat we minstens even ver zijn gekomen.’

Ze lopen verder langs het karrenspoor. Het bos dringt zo ver op dat ze al meerdere keren takken aan de kant hebben moeten slepen om verder te kunnen komen. Op één plek is de weg ingezakt tot een kuil van bijna een meter diep.

‘Ingestorte mijngang,’ zegt Nick. ‘Het hele eiland is net een gatenkaas. De gangen staan vol water en kunnen elk ogenblik verzakken. En ons laten verdrinken, net als die stakkers in 1965.’

Hij lacht, maar Elis vindt het niet zo grappig. Het idee dat er zwart water onder zijn voeten stroomt, is onbehaaglijk.

Na een paar honderd meter duikt er iets groots op aan de rand van de lichtkegels van hun zaklampen. Een hoog, bruinegekleurd stalen hek waar grijze baardmossen als enorme spinnenwebben in de mazen van het hek hangen.

Boven het hek strekt zich een metalen boog met roestige letters uit. STJÄRNGRUVAN. De Sterrengroeve.

Aan beide kanten van de forse ketting die het hek gesloten houdt, hangen iets lager twee borden. Het eerste is identiek aan dat op de steiger.

INSTORTINGSGEVAAR. VERBODEN TOEGANG!

Op het tweede bord staat maar één woord.

GEVAARLIJK!

Nick staat er al bij en voelt aan de ketting. 'Die zit muurvast,' constateert hij. 'En je krijgt niet echt zin om in dat tetanuskluwen te klimmen, of wel soms?' Hij schijnt omhoog met zijn hoofd lamp. Het hek en de afrastering ernaast zijn minstens vier meter hoog. Bovenop zit een Y-vormige overhang vol roestig prikkeldraad.

'Maar dankzij onze ufo-maatjes hebben we een achterdeurtje.' Nick kijkt op de kaart en begint de afrastering links te volgen.

Elis blijft staan, het hoofd onafgebroken op het hek gericht. Hij heeft hiervoor massa's waarschuwborden gezien en zich er nooit iets van aangetrokken. Toch is er iets met dit ene dat hem ongerust maakt. De roest, het lettertype, het verbleekte geel. Of misschien is het gewoon de korte boodschap.

GEVAARLIJK!

Onwillekeurig moet hij slikken.

'Waar wacht je nou op?' fluistert Nick over zijn schouder. 'Kom!'

Elis maakt zijn blik met tegenzin los van het bord en loopt achter hem aan.

Al gauw blijft Nick bij een grote struik staan die recht door het hekwerk heen groeit. Hij kijkt een laatste keer op de kaart, bukt dan en dringt zo de struik in.

'Hier is het!' Hij houdt een paar takken opzij waardoor een wildgeul onder het hekwerk zichtbaar wordt. De geul is niet diep en ze moeten eerst hun rugzakken erdoorheen wurmen voor ze er zelf achteraan kunnen.

'Kolere,' puft Nick als ze aan de andere kant uit de struik komen en aarde en dode bladeren van hun broek kloppen. 'Het verbaast me

dat dit die twee ufo-dikkerdjes gelukt is. Maar aan de andere kant is dat tien jaar geleden, dus misschien waren ze toen nog wat leniger.'

Elis luistert niet. Hij gaat met zijn hoofdlamp in de rondte en wordt daar volledig door in beslag genomen. Ondanks de spanning laat de onrust hem niet los. Het terrein binnen de afrastering heeft een andere begroeiing. Geen sparrenbos, maar spontaan opgekomen berken waarvan de stammen spookbleek glanzen. In de mist voorbij de berken schemeren de mijngebouwen als grote dreigende schimmen.

'Eindelijk,' zegt Nick opgetogen. 'Ben je klaar voor een reis door de tijd terug naar 1965?'

Elis reageert niet.

Het gras van vorig jaar maakt steeds meer plaats voor kale plekken beton en vergruisde steen hoe dichter bij de gebouwen ze komen, tot het terrein zich opent als een soort erf tussen twee sombere gebouwen. Het rechtse is dubbel zo groot als het linkse. Het puntdak en de muren bestaan uit golfplaten vol roestvlekken. Direct onder het uitstekende dak zit een rij horizontale fabrieksramen.

Nick schijnt erop met zijn zaklantaarn. 'Zie je, de ramen zijn nog heel. En ook geen graffiti.'

Elis weet dat dit goed nieuws is, dat het betekent dat hier al heel lang weinig – of geen – andere mensen zijn geweest. Toch weet hij het juiste niveau van enthousiasme amper op te brengen. Ze bevin-den zich op een verlaten eiland, midden in een ijskoud, donker meer zonder dat iemand weet dat ze hier zijn. Bovendien is het hele eiland ondermijnd door mijngangen vol water die op elk moment kunnen instorten. Hij checkt zijn telefoon. Eén flikkerend streepje bereik, dat hem niet vrolijker stemt.

'Beroerd bereik zeker?' vraagt Nick. 'Die ufo-gekken hadden een theorie dat het zou komen doordat de buitenaardsen de radiogolven stoorden. Hun ogen begonnen helemaal te glanzen toen ze erover praatten. Maar ik heb het gevraagd aan een maat bij Telia en volgens hem komt het simpelweg doordat het meer op de bodem van een diepe krater ligt en gsm-signalen maar moeilijk zo diep doordringen. So much for the fucking X-Files.'

Hij begint langs het fabrieksgebouw te lopen. Elis stopt zijn telefoon weg en volgt hem.

De maan komt weer tevoorschijn en uit de mist en het donker aan de andere korte kant van het erf ziet hij een grote sombere betonnen toren omhoogsteken. De toren is zeker vijftien meter hoog. De zij-kanten zijn open, je kunt recht door de drie verdiepingen heen kijken.

‘De schachtbok,’ zegt Nick terwijl hij met zijn lamp door het sombere gebouw schijnt. ‘Waar de karretjes uit de mijn kwamen. En daar helemaal bovenop...’

Naast het schachtwiel op het platte dak van de toren het vermoeden van de donkere koepel die ze vanaf het water hebben gezien.

‘Bernhard Irvings observatorium,’ mompelt Elis. Het juiste gevoel van spanning laat zich eindelijk gelden. Vaagt al het onbehagen weg.

‘Precies,’ glimlacht Nick. ‘De plek waar het reusachtige wezen met de rode ogen is geland.’

Hun voetstappen knarsen als ze dichterbij komen en als Elis op de grond schijnt, ontdekt hij dat er tussen het steen zwart, versplinterd glas ligt.

Nick loopt tot onder de schachtbok om die nader te onderzoeken. ‘Solide spul,’ zegt hij terwijl hij op de zes betonpijlers schijnt waarop de toren rust. ‘Die staat hier over honderd jaar nog wel.’

Hij blijft staan bij een bemoste plaat op de grond. ‘En hieronder zit de mijnschacht. Het luik naar de onderwereld.’

‘Mm,’ humt Elis. Hij is druk een manier aan het zoeken om omhoog te komen in de schachtbok. Het is zeker zeven, acht meter van de grond naar de eerste verdieping. Een stalen trap loopt zigzaggend langs de linkerkant van de bok omhoog, maar het deel van de eerste verdieping naar beneden ontbreekt. ‘Er is een stuk trap afgekap’t,’ zegt hij. ‘Net als die ufo-types al zeiden.’

‘Gelukkig houdt een afgekapte trap ons niet tegen.’ Nick klopt op Elis’ rugzak. ‘Maar voor we het touw tevoorschijn halen heb ik nog een ander idee. Kijk!’ Hij wijst met de straal van zijn lamp. Van de middenverdieping van de bok loopt een aflopend plankier naar het fabrieksgebouw waar het uitkomt bij een dakkoepel met een houten luik.

‘Daar moeten de mijnkarretjes naar binnen zijn gerold wanneer ze met de lift omhoogkwamen. De kogelmolen moet daarbinnen staan en misschien ook een trap die helemaal doorloopt. Beduidend makkelijker dan aan zo’n rottouw bungelen, toch?’

Elis kan het er alleen maar mee eens zijn. Hij is zeker vijftien kilo zwaarder dan Nick en gaat het in touwen klauteren liever uit de weg.

De toegangsdeur tot het fabrieksgebouw zit dicht en op slot. Maar als Elis aan het handvat trekt, knarst het behoorlijk bij de deurpost. Ze kijken elkaar aan. Nick doet zijn rugzak af en haalt een koevoet tevoorschijn.

Dat gaat in tegen de regels, weten ze allebei. Urban explorers mogen niet inbreken. Maar dit is een uitzonderingsgeval. *Once in a lifetime*.

De deur geeft bijna meteen mee. Zwaait met een kort knalletje open zodra Nick een beetje met zijn gewicht aan de koevoet gaat hangen.

Binnen wacht hun een grote, donkere industriehal die naar steenstof, olie en duivenstront ruikt. In het midden van de hal staat een grote kogelmolen die bijna helemaal tot het dak komt. Direct ernaast leidt een smalle trap omlaag naar een gesloten deur. Normaliter waren ze daar begonnen. Waren ze zo ver als mogelijk naar beneden in het gebouw gegaan om zich van daaruit methodisch naar boven te werken.

Maar vannacht gelden de gewone regels niet. Ze richten hun lampen naar het dak. Daarboven loopt gestut door houten palen het plankier dat ze van buiten hebben gezien.

‘Bingo!’ Nick schijnt naar een houten trap bij de toegangsdeur.

Een plotseling geluid doet hen opschrikken. Iets levends schiet omhoog bovenaan de trap, duikt met klapperende vleugels de fabrieksruimte in en verdwijnt in het duister.

‘Duiven,’ zucht Elis opgelucht. ‘Je schrikt je elke keer weer rot.’

‘Een van ons in ieder geval,’ grijnst Nick. ‘Je lijkt vannacht wel heel erg schrikachtig. Ben je bang voor ruimtewezens met lichtgevende ogen?’

‘Rot toch op,’ pruttelt Elis.

Nick neemt het voortouw op de knarsende trap. Het luik in de dakkoepel blijkt makkelijk te openen. Het plankier naar de schachtbok is

ongeveer vijf meter lang en eigenlijk een stuk smalspoor dat behoorlijk sterk naar het fabrieksgebouw helt. Tussen de beide rails lopen metalen dwarsliggers waardoor de hele constructie doet denken aan een groot uitgevallen ladder.

Nick zet testend zijn voet op de eerste dwarsligger voordat hij zich vooroverbuigt, met elke hand een rail vastpakt en omhoog begint te klimmen. Elis kijkt afgunstig naar zijn soepele bewegingen.

'Easy peasy!' stelt Nick vast als hij op de bok is beland. 'Nu jij.'

Elis kopieert Nicks klimtechniek. Hij probeert om niet naar beneden te kijken. Niet omdat hij hoogtevrees heeft, maar het gevoel over een zestig jaar oude metaalconstructie te kruipen is onaangenaam genoeg zonder precies te weten hoe diep je riskeert te vallen. Al helemaal als de grond onder hem bestaat uit steen en versplinterd glas. Net als hij bij de bok komt, klinkt er van het metaal een knallende zweeps slag die tussen de gebouwen weerkaatst en zijn hart even dubbel zo hard laat slaan.

Elis veegt het zweet weg dat ondanks de kou onder zijn muts vandaan is gekomen. Ze bevinden zich op de tweede, middelste verdieping van de bok. Precies als verwacht lopen de rails door tot aan het grote gat midden in de vloer waar de lift naar boven kwam met de volle karren.

Nick is al om het gat heen gelopen naar de trap aan de buitenkant. Elis volgt hem. Ze zijn nu al behoorlijk hoog, minstens tien meter. Boven hen blijft de trap verder zigzaggen naar het dak. Nicks gretige voetstappen op de stalen roostertreden laten die licht trillen. Elis haast zich om bij hem te komen.

Ze komen boven langs de ene lange kant en lopen naar het midden van het dak. Rechts van hen hangt het roestige oude schachtwiel, links torent de donkere koepel omhoog.

'Bernhards observatorium.' Nicks toon is bijna plechtig.

'Niet moeilijk te begrijpen waarom hij het hierboven bouwde,' zegt Elis en wijst tot over de boomtoppen. 'Je ziet het hele meer hier.'

Ze bevinden zich boven de mistbank die zich over het zwarte water heeft gelegd. Aan de overkant strekken zich de beboste hellingen uit, even hoog en steil in alle richtingen.

‘Alsof je midden in een trechter staat. En moet je boven je kijken. Wauw!’ Door de gaten in het wolkendek glinsteren de vollemaan en de sterrenhemel. De hemellichamen lijken helderder te zijn, lichtsterker.

‘Al het licht wordt gedempt door de randen van de krater,’ zegt Nick. ‘En zelfs bij Stjärneholm is amper nog licht te zien.’

Elis draait zich om en volgt zijn blik. Het landhuis aan de overkant is duidelijk te zien, maar de belichting buiten is ongewoon spaarzaam voor een gebouw van die omvang. Hij wendt zijn blik weer naar het observatorium.

‘Wat een plek, zeg.’

‘Ik zei toch dat het de moeite waard zou zijn.’ Nick bonkt hem op zijn rug. ‘Kom, dan gaan we kijken hoe het er daarbinnen uitziet.’ Het onderste deel van het observatorium is van beton, de koepel zelf is bekleed met afbladderende, met roest bedekte platen. Recht voor hen zit een normale deur.

Nick zet de koevoet in de deurspleet, zo dicht bij het slot als mogelijk. De deur kraakt, maar hij geeft niet mee. Hij zet zich schrap met zijn voet tegen de muur en probeert het nog een keer, maar met hetzelfde resultaat.

‘Wacht, laat mij eens proberen,’ zegt Elis. Hij zet zijn voet precies zo tegen de muur als Nick net heeft gedaan en gaat met zijn volle gewicht aan de koevoet hangen. De deur vliegt met een doffe knal open en hij tuimelt achterover.

Als hij overeind is gekrabbeld, staat Nick al in het observatorium.

‘Sodeknetter!’ roept hij. ‘Moet je komen kijken.’

De binnenkant van de koepel bestaat uit zwartgeschilderd hout. Een platform op de vloer verklapt waar de telescoop ooit heeft gestaan.

Maar het is iets anders daarbinnen wat Nicks aandacht heeft getrokken. Langs de hele omtrek van de koepel loopt een plank die vol staat met allerlei voorwerpen. Boeken, vergeelde tijdschriften, een paar niet bij elkaar horende koffiebekers, donkere glazen potten waarin iets troebels zit. Op een beduidend akeliger stuk van de plank staan een heleboel plastic hoofden van verschillende grootte op een rij. Van speelgoedpoppen, actiefiguurtjes, zelfs het hoofd van een etalagepop.

Hun oogholtes gapen leeg. Staren blind de donkere ruimte in en doen de rillingen over Elis' rug lopen.

'Moet je dit zien!' Nick schijnt naar het dak.

Nu pas ziet Elis dat er dingen aan de binnenkant van de koepel zijn vastgemaakt.

Blauwe, bruine, grote, kleine. Van papier, plastic, glas. Uit kranten en tijdschriften geknipt, uit speelgoed en poppenhoofden gepulkt.

De rillingen gaan over in huiveren.

Het dak zit vol ogen. Honderden ogen.

'Wat is dit in godsnaam...?' zegt Nick.

Elis reageert niet. Een nieuw gevoel is in hem ontstaan. Wordt met elke ademhaling heviger en versterkt door de ogen die hen vanaf het dak gadeslaan.

'Moet je deze zien.' Nick schijnt op een groene speelgoedalien met veren als antennes. Hij tikt ertegen met zijn wijsvinger, wat de antennes laat wiebelen.

'Zullen we deze meenemen voor die ufo-gekken als dank voor hun hulp?'

'Niet aankomen,' zegt Elis.

Nick lacht erom. 'Hoezo niet?'

Elis heeft geen goed antwoord. Het gevoel wordt almaar sterker.

Nick haalt zijn camera uit zijn rugzak en begint in hoog tempo foto's te maken.

Het licht van de sterke flits weerkaatst door de koepel. Wordt gereflecteerd door het glas, metaal en plastic in de ruimte. Door de ogen tegen het dak.

Flits.

Donker.

Flits.

Donker.

Alsof de ogen tegen het dak knipogen.

Bewegen.

Hen gadeslaan.

Elis krijgt het ijskoud.